

ISSN 2224-5308

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

**БИОЛОГИЯ ЖӘНЕ МЕДИЦИНА
СЕРИЯСЫ**

**СЕРИЯ
БИОЛОГИЧЕСКАЯ И МЕДИЦИНСКАЯ**

**SERIES
OF BIOLOGICAL AND MEDICAL**

2 (314)

**НАУРЫЗ – СӘУІР 2016 ж.
МАРТ – АПРЕЛЬ 2016 г.
MARCH – APRIL 2016**

**1963 ЖЫЛДЫҢ ҚАҢТАР АЙЫНАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ИЗДАЕТСЯ С ЯНВАРЯ 1963 ГОДА
PUBLISHED SINCE JANUARY 1963**

**ЖЫЛЫНА 6 РЕТ ШЫҒАДЫ
ВЫХОДИТ 6 РАЗ В ГОД
PUBLISHED 6 TIMES A YEAR**

**АЛМАТЫ, ҚР ҰҒА
АЛМАТЫ, НАН РК
ALMATY, NAS RK**

Б а с р е д а к т о р

ҚР ҰҒА академигі

Ж. А. Арзықұлов

Р е д а к ц и я а л қ а с ы:

биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Айтхожина Н.А.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Байгулин И.О.** (бас редактордың орынбасары); биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Берсімбаев Р.И.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Бишімбаева Н.К.**; мед. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Күзденбаева Р.С.**; мед. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Рахышев А.Р.**; мед. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Ақшолақов С.К.**; мед. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Алшынбаев М.К.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Березин В.Э.**; мед. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Ботабекова Т.К.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Жамбакин К.Ж.**; мед. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қайдарова Д.Р.**; мед. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Локшин В.Н.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Огарь Н.П.**; мед. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Рахыпбеков Т.К.**

Р е д а к ц и я к ең е с і:

Абжанов Архат (Бостон, АҚШ); **Абелев С.К.** (Мәскеу, Ресей); **Лось Д.А.** (Мәскеу, Ресей); **Бруно Луненфелд** (Израиль); доктор, проф. **Харун Парлар** (Мюнхен, Германия); философия докторы, проф. **Стефано Перни** (Кардиф, Ұлыбритания); **Саул Пуртон** (Лондон, Ұлыбритания); **Сапарбаев Мурат** (Париж, Франция); **Сарбассов Дос** (Хьюстон, АҚШ); доктор, проф. **Гао Энджун** (Шэньян, ҚХР)

Главный редактор

академик НАН РК

Ж. А. Арзыкулов

Редакционная коллегия:

доктор биол. наук, проф., академик НАН РК **Н.А. Айтхожина**; доктор биол. наук, проф., академик НАН РК **И.О. Байтулин** (заместитель главного редактора); доктор биол. наук, проф., академик НАН РК **Р.И. Берсимбаев**; доктор биол. наук, проф., академик НАН РК **Н.К. Бишимбаева**; доктор мед. наук, проф., академик НАН РК **Р.С. Кузденбаева**, доктор мед. наук, проф., академик НАН РК **А.Р. Рахисhev**, доктор мед. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **С.К. Акшулаков**, доктор мед. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **М.К. Алчинбаев**; доктор биол. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **В.Э. Березин**; доктор мед. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Т.К. Ботабекова**; доктор биол. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **К.Ж. Жамбакин**; доктор мед. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Д.Р. Кайдарова**; доктор мед. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **В.Н. Локшин**; доктор биол. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Н.П. Огарь**; доктор мед. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Т.К. Рахыпбеков**

Редакционный совет:

Абжанов Архат (Бостон, США); **С.К. Абелев** (Москва, Россия); **Д.А. Лось** (Москва, Россия); **Бруно Луненфельд** (Израиль); доктор, проф. **Харун Парлар** (Мюнхен, Германия); доктор философии, проф. **Стефано Перни** (Кардиф, Великобритания); **Саул Пуртон** (Лондон, Великобритания); **Сапарбаев Мурат** (Париж, Франция); **Сарбассов Дос** (Хьюстон, США); доктор, проф. **Гао Энджун** (Шэньян, КНР)

«Известия НАН РК. Серия биологическая и медицинская». ISSN 2224-5308

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан №5546-Ж, выданное 01.06.2006 г.

Периодичность: 6 раз в год

Тираж: 300 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, 220, тел. 272-13-19, 272-13-18,
www.nauka-nanrk.kz/biological-medical.kz

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2016

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75

Editor in chief

Zh.A. Arzykulov,
academician of NAS RK

Editorial board:

N.A. Aitkhozhina, dr. biol. sc., prof., academician of NAS RK; **I.O. Baitulin**, dr. biol. sc., prof., academician of NAS RK (deputy editor); **R.I. Bersimbayev**, dr. biol. sc., prof., academician of NAS RK; **N.K. Bishimbayeva**, dr. biol. sc., prof., academician of NAS RK; **R.S. Kuzdenbayeva**, dr. med. sc., prof., academician of NAS RK; **A.R. Rakhishev**, dr. med. sc., prof., academician of NAS RK; **S.K. Akshulakov**, dr. med. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.K. Alchinbayev**, dr. med. sc., prof., corr. member of NAS RK; **V.E. Berezin**, dr. biol. sc., prof., corr. member of NAS RK; **T.K. Botabekova**, dr. med. sc., prof., corr. member of NAS RK; **K.Zh. Zhambakin**, dr. biol. sc., prof., corr. member of NAS RK; **D.R. Kaidarova**, dr. med. sc., prof., corr. member of NAS RK; **V.N. Lokshin**, dr. med. sc., prof., corr. member of NAS RK; **N.P. Ogar**, dr. biol. sc., prof., corr. member of NAS RK; **T.K. Rakhypbekov**, dr. med. sc., prof., corr. member of NAS RK

Editorial staff:

Abzhanov Arkhat (Boston, USA); **S.K. Abelev** (Moscow, Russia); **D.A. Los** (Moscow, Russia); **Bruno Lunenfeld** (Israel); **Harun Parlar**, dr., prof. (Munich, Germany); **Stefano Perni**, dr. phylos., prof. (Cardiff, UK); **Saparbayev Murat** (Paris, France); **Saul Purton** (London, UK); **Sarbassov Dos** (Houston, USA); **Gao Endzhun**, dr., prof. (Shenyang, China)

News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of biology and medicine.
ISSN 2224-5308

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of information and archives of the Ministry of culture and information of the Republic of Kazakhstan N 5546-Ж, issued 01.06.2006

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 300 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 219, 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,
<http://nauka-nanrk.kz/biological-medical.kz>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2016

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF BIOLOGICAL AND MEDICAL

ISSN 2224-5308

Volume 2, Number 314 (2016), 168 – 172

PRODUCTIVITY AND WOOL QUALITY OF BREED FROM DOMESTIC AND FOREIGN GENOTYPES SHEEP

A. D. Dauylbai, R. A. Abildaeva, J. R. Elemanova, S. J. Lesbekova

M. Auezov South-Kazakhstan State University, Shymkent, Kazakhstan.

E-mail: rozita@mail.ru

Keywords: merinos genotype, Australia merinos, Stavropol, Grozny, hair, heterogene graceful.

Abstract. This paper contains results of long-term work on creating a new breed of sheep and improvement of previously made sheep breeds by crossing of local population of fine-wool sheep with Australian Merino in order to increase the production of fine wool.

One of the main products are shorn wool, and the physical and chemical properties - output of washed wool, which fully characterizes the wool productivity of sheep.

Length is an index, that is opposite to the fineness, i.e., the thinner the fiber is, the shorter the hair is, and opposite, the thicker the fibers is, the length of the wool increases.

The wool of some breeds of sheep (Australian Merino, Grozny, Stavropol) is very thin and long. Among coarse breeds the Romanov sheep have features.

It is found that the fine fiber length is 1.5-2 cm larger than the thick coat of hair [1].

ӘОЖ 636.933.2:591.5

ОТАНДЫҚ ЖӘНЕ ШЕТЕЛДІК ҚОШҚАРЛАРДЫҢ ГЕНОТИПТЕРІНЕН АЛЫНҒАН ҰРПАҚТАРЫНЫҢ ЖҮН ӨНІМДІЛІГІ МЕН ЖҮН САПАСЫ

Д. А. Дауылбай, Р. А. Абилдаева, Р. Ж. Елеманова, С. Ж. Лесбекова

М. О. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, Шымкент, Қазақстан

Түйін сөздер: меринос генотипі, Австралия мериносы, Грозный, Ставрополь, биязы жүн, гетероген.

Аннотация. Ғылыми мақалада Биязы жүннің өндірісін ұлғайту мақсатымен жаңа тұқымдары шығарылып, бұрыннан бар тұқымдарды жақсартуда көптеген жылдар бойы жергілікті биязы жүнді қойларды жақсартуда оларды австралия мериностарымен будандастыру жолымен іске асырылып келеді. Жүннің басты өнімділік және физика-механикалық қасиеттерінің біріне жуылған таза жүн шығымы мен түсімінің мөлшері қойдың жүн өнімділігі деңгейін тура сипаттай алмайды.

Жүннің ұзындығы жіңішкелігіне қарама-қарсы болады. Жүн неғұрлым жіңішке, биязы болса, соғұрлым ол қысқа келеді және керісінше, жүн талшықтары жуандаған сайын оның ұзындығы да артады.

Кейбір қой тұқымдарының (австралия мериносы, грозный, ставрополь) жүні өте жіңішке әрі ұзын болады. Қылшық жүнді қойлардың ішінде романов қойы ерекше. Олардың жіңішке түбіті жуан қылшықтан 1,5–2 см ұзын келетіндігі зерттелген [1].

Кіріспе. Қазіргі кезде қой шаруашылығындағы нарық талаптарына сай көп өзгерістерге қарамастан, өндірілетін жүннің негізгі үлесі бұрынғыдай биязы жүнге тиеді. Жүннің басты өнімділік және физика-механикалық қасиеттерінің біріне жуылған таза жүн шығымы мен түсімінің мөлшері қойдың жүн өнімділігі деңгейін тура сипаттай алмайды.

Зерттеу әдістері: Австралияның таза қанды полварс қошқарларының ұрпақтарының (I топ) және оңтүстік қазақ мериносының меркі (II топ), күйік (III топ) тұқымшілік типтерінің ұрпақтарының жүн өнімділігіне зерттеулер жүргізілді.

Малдардың 1 жасар кезінде (еркек, ұрғашы) шаруашылықта жүргізілген бағалау нәтижесі бойынша алынған мәліметтерді саралап, мал тұқымдарының негізгі өнімділік көрсеткіштері анықталды (1, 2-кестелер).

1-кесте – Бір жасар еркек тоқтылардың өнімділік көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	I топ, M±m	II топ, M±m	III топ, M±m
Тірілей салмағы	кг	58,0±0,7	56,5±0,9	56,0±0,8
Жүн түсімі	кг	5,4±0,40	5,3±0,28	5,2±0,35
Таза жүн түсімі	кг	3,13±0,43	3,07±0,64	2,96±0,64
Жүн шығымы	%	58,0	58,0	57,0

Тірілей салмақтары бойынша полварс мериносынан алынған еркек тоқтылардың басым екені байқалды (58,0±0,7 кг), ал жүн өнімділігі көрсеткіштері меркі типі қошқарларынан алынған ұрпақтарымен бір деңгейде (5,3±0,28, 3,07±0,64 кг).

Сонымен бірге австралия мериносы генотипті қошқарлардың ұрпақтары, зерттеліп отырған өнімділік көрсеткіштері бойынша, II және III топ қошқарларының ұрпағынан басымдылық танытып отыр.

Зерттеу нәтижелері мен талдау жасау. Австралиялық полварс қошқарларын пайдалану нәтижесінде нарықтық заман талабына сай малдардың, ет және жүн өнімдерін арттыру мақсаттарына жетуге болатынын ғылыми жұмыстың нәтижесі көрсетті.

2-кестеде алынған ұрпақтардың жүн түсімі барлық топтарда жоғары деңгейде екенін көрсетеді, орта есеппен 3,16–3,80 кг аралығында болды. Ең жоғарғы жүн түсімі, жүн жіңішкелігі 60 сапалы ұрғашы тоқтыларда екені анықталды. Ал 64 және 70 сапалардың жүн түсімі 3,16–3,20 кг болды, бұл орташа көрсеткіш болып табылады. Таза жүн бойынша топтардағы көрсеткіштердің орташа жүн шығымы 57,0% құрады.

2-кесте – Бір жасар ұрғашы тоқтылардың өнімділік көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Өлшем бірлігі	I топ, M±m	II топ, M±m	III топ, M±m
Тірілей салмағы	кг	40,5±0,8	37,5±0,93	37,0±0,95
Жүн түсімі	кг	3,80±0,18	3,20±0,15	3,16±0,21
Таза жүн түсімі	кг	2,3±0,18	1,9±0,13	1,8±0,40
Жүн шығымы	%	60,0	58,0	57,0

Таза жүн шығымының осындай айырмашылықтарына байланысты жүн әр түрлі сапалы ұрпақтардың жүн түсіміндегі айырмашылықтар да ұлғая түсті. Жүн 60 сапалы ұрғашы тоқтыларда жуылған таза жүн түсімі 60 және 70 сапаға қарағанда тиісінше 0,64 кг немесе 16,8% және 0,60 кг немесе 15,8% артық болды. Бұл айырмашылықтар жүні 64 сапалы ұрпақтардың жуылған жүн түсімінің жүні басқа сапалармен салыстырғанда едәуір жоғары екенін көрсетеді. Осы көрсеткіштер етті-жүнді бағыттағы полварс мериносының жергілікті қой тұқымына оң әсер етіп олардың жүннің физика-механикалық қасиеттерінің жиынтығы бойынша меринос жүніне тән сипатқа ие болғанын көрсетеді, себебі жуылған жүн түсімі жоғарылаған, бұл белгілердің шаруашылыққа да пайдасы зор, бүгінгі таңдағы меринос биязы жүн меринос емес жүнге қарағанда, яғни жақсартылмаған жүн едәуір қымбат болады.

Ұйпаланушылық пен серпімділік қасиеттері жүннің тығыздығына байланысты. Жүн неғұрлым тығыз болса, серпімділігі де соғұрлым күшейе түседі және үлбірдің бір бөлігінде механикалық әрекеттерге қарсы тұратын талшықтар саны көп болады. Сондықтан жүннің тығыздығы үлбірдің сапасын және ең алдымен оның жылу сақтағыш қасиеттерін, беріктігін, жалпы көрінісін анықтайтын

маңызды көрсеткіш болып саналады. Жүні тығызырақ терілерде сирек жүнді терілерге қарағанда бұл қасиеттер жақсы дамыған.

Жүннің ұзындығы малдың түріне, тұқымына, жеке ерекшелігіне, жасына, жынысына, азықтандыру, бағып-күту жағдайларына байланысты өзгеріп отырады. Меринос қойының 1 см² терісінде 8000 талшыққа дейін өседі.

Подгорная Т. М. [3] будан малдар таза қанды краснояр қойларына қарағанда жүн талшығының ұзындығы бойынша 3,4–5,0%-ға жоғары және жүн жабағысында біркелкі жақсы болды деп атап көрсетті. Мәселен тәжірибедегі I топ тоқтылары II және III топтарға қарағанда бүйір жүні 0,69–0,29 мкм, немесе 3,1-1,7%-ға ($t_d = 4,2$) тең.

Жүн ұзындығы тұқымдық белгі және көп жағдайда генотиптік ықпалдарға байланысты (3-кесте).

3-кесте – Төлдердің жүн ұзындығы сантиметр есебімен

Көрсеткіштер	Топтар, М± m		
	I	II	III
Ұрғашы тоқтылар			
Бүйір жүні	n=6	n=6	n=6
	9,98±0,26	9,55±0,11	9,12±0,16
Арқа жүні	8,87±0,03	8,64±0,32	8,54±0,13
Еркек тоқтылар			
Бүйір жүні	n=6	n=6	n=6
	10,51±0,15	10,11±0,17	9,87±0,10
Арқа жүні	9,23±0,19	9,05±0,13	8,74±0,21

3-кестеде I топтағы малдар таза қанды III топтан бүйір жүні бойынша 8,6%-ға, ($P>0,01$) II топ малдарынан 4,4%-ға артық. Еркек тоқтылар арасында да I топ будандарының басымдылығын көруге болады. Ұрғашы тоқтылардың арқа жүн ұзындығы барлық тәжірибелік топтар арасында бірдей.

Кестеде барлық топтарда еркек тоқтылардың бүйір және арқа жүндері ұрғашы тоқтылардың осы көрсеткіштермен салыстырғанда бүйір жүндері 5,3–8,2%, арқа жүндері 2,3–4,7% ұзын болды.

Ұрғашы және еркек тоқтылардың арқа жүнінің бүйір жүніне пайыздық қатынасы зерттеліп отырған топтарда 93,64%, 88,9%, 90,47% және 88,55%, 87,82%, 89,52% болды.

Биязы жүнді қойлардың үлбірлік сапасы биязылау жүнді қойларға қарағанда жоғары келеді. Олар өте әсем, сипағанда алақанға жұмсақ тиеді. Жүні неғұрлым жіңішке және майда, біркелкі әрі тығыз болса, былғарылық терінің сапасы соғұрлым жоғары болады.

Дененің ұрғашы тоқтылардағы тері қалыңдығы бірдей болмайды, сондықтан әр бөліктегі жүннің диаметрі де біркелкі өспейді. Жүн жіңішкелігінің біркелкі еместігі осыдан кейін туындайды.

Ең жіңішке талшық жауырын мен қапталда, ал жуандары – санында, басында, сол сияқты аяқтарының төменгі бөліктерінде өседі. Бұдан басқа кейбір талшықтары жіңішкелігінің біркелкі болмайтындығы байқалады. Бұған жүннің бунақтылығы, аштықтан қылдырықтануы жатады. Олар қыстың аяғында, яғни көктемде малдың ашығуына немесе ауруына байланысты тері мен баданалардың қалыпты коректенуінің нашарлағанынан пайда болады.

Мұндай жүннің (бунақтылығы және аштықтан өте жіңішкеруі) түп жағы не орта шені кенет жіңішкеріп, әлсізденеді. Тартқан кезде жүннің осы арасы үзіліп, қысқарып қалады.

Алынған ұрпақтың жүн жіңішкелігін анықтадықталғанда барлық топтардың малдарының бүйір жүні 64 сапалы болды. Сан жүнінің жіңішкелігі барлық топ малдарында 60 сапалы болды (4-кесте).

Жүн талшықтары жіңішкелігі бойынша I будандарының көрсеткіштері басқа топ малдарына қарағанда жақсы екені анықталды. Тәжірибеде ұрғашы және еркек тоқтылардың жүн талшығының диаметрі бүйір және сан жүні бойынша жіңішке болып келген. Мәселен тәжірибедегі I топ тоқты-

4-кесте – Төлдердің жүн жіңішкелігі микрометр есебімен

Көрсеткіштер	Топтар		
	I	II	III
Ұрғашы тоқтылар			
Бүйір жүні	n=6	n=6	n=6
	21,40±0,14	21,80±0,12	22,0±0,13
Сан жүні	23,0±0,18	23,0±0,24	23,28±0,17
Еркек тоқтылар			
Бүйір жүні	n=6	n=6	n=6
	22,28±0,11	22,7±0,13	22,97±0,12
Сан жүні	24,0±0,15	24,2±0,12	24,40±0,17

лары II және III топтарға карағанда бүйір жүні 0,69–0,29 мкм, немесе 3,1–1,7%-ға ($td=4,2$ және $td=2,5$), сан жүні 0,40–0,2 мкм немесе 1,7 және 0,83%-ға жіңішке болды ($td=1,74$ және $td=1,8$). Айқындылық дәрежесі басқа жағдайлармен салыстырғанда төмен болып шықты. Малдардың бүйір жүні мен сан жүні айырмашылығы 1,72 мкм-ден, 1,43 мкм-ден аспайды немесе I сапа аймағында. Бұл көрсеткіш, тәжірибелік барлық малдардың жүн жабағысының біркелкілігін көрсетеді.

Петров А. И., Метлицкий А. В., Берус В. К. [2] жүн жабағысының толық біркелкілігіне жету мүмкін емес, себебі мал денесінде әрқашан ірі жүнді орындар болады, бұлай болуы қой табиғатында деп жазады.

Сондықтан да, зерттелген қой топтарының жүн жабағысы бойынша талшық жіңішкелігі біркелкі деп есептеуге болады (5-кесте).

5-кесте – Ұрғашы тоқтылардың жүн сапасының көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Топтар		
	I	II	III
Мал басы	n=44	n=59	n=84
Жүн сапасы, %			
60	8,0	6,0	7,0
64	80,0	86,0	83,0
70	12,0	8,0	10,0
Орташа жіңішкелігі, мкм	21,28±0,28	21,34±0,18	21,0±0,31

5-кесте мәліметінен малдардың жүн өнімділіктерінің сапалық жақсаруына асыл тұқымды малдарды дұрыс іріктеп-жұптаудың маңызы зор екендігін байқауға болады. Мұнда полварс қошқарлары ұрпақтарының жүнінің жіңішкелігіне оң әсер етіп (21,34±0,18 мкм), 64 сападағы қошқарлардың үлесінің артуына (86,0%) септігін тигізді [4-5].

Қорытынды. Жүргізілген зерттеу жұмыстарының нәтижесінде алынған мәліметтердің негізінде мынадай тұжырым жасауға болады, ең жіңішке сапалы жүн I топ малдарында (21,0±0,31 мкм) болды.

Жалпы жүргізілген зерттеу жұмыстарының барысында әртекті гетерогенді жұптау нәтижелерінен туылған малдардың өнімділік көрсеткіштер (тірілей салмағы мен жүн өнімділігі) шаруашылық жағдайында алынған төлдерге карағанда артығырақ. Мал өнімділігін арттыруда осындай жұптау түрлерін қолдану жақсы нәтиже береді. Сондықтан да жүн өнімділігін арттыру мақсатында австралия мериностарын пайдалану кезінде полварс қошқарына аса көңіл бөлген жөн.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Стакан Г.А., Соскина А.А. Наследуемость хозяйственно-полезных признаков у тонкорунных овец. – Новосибирск, 1995. – 151 с.
- [2] Петров А.И., Метлицкий А.В., Берус В.К. Влияние методов подбора на развитие некоторых признаков у австралийско-казахских помесей // Информ. листок КазНИИТИ. – Алма-Ата, 1996. – № 520. – 5 с.
- [3] Подгорная Т.М. Резервы повышения мясной и шерстной продуктивности овец кавказской породы // Повышение шерстной и мясной продуктивности тонкорунных и полутонкорунных овец. – М., 1996. – С. 79-82.
- [4] Есқара М.А., Абдраманов К., Аккулов Г. Перспективность генетического совершенствования продуктивных качеств овец парода южно-казахский меринос на юге Казахстана // Матер. межд. науч.-прак. конф., посв. 100-летию К. Мынбаеву. – Алматы: Бастау, 2006. – С. 114-121.
- [5] Әбішов Б., Кенжебаев Т.Е., Жомартов А.М., Қонаева С. Қазақтың арқармериносы қойларының жүн өнімділігі // Жаршы. – Алматы: Бастау, 2003. – № 11. – 13-16 б.

REFERENCES

- [1] Stakan G.A., Soskina A.A. Nasleduemost' khoziaistvenno-poleznykh priznakov u tonkorunnykh ovets. Novosibirsk, 1995. 151 s.
- [2] Petrov A.I., Metlitskii A.V., Berus V.K. Vliianie metodov podbora na razvitie nekotorykh priznakov u avstralo-iuzhno-kazakhskikh pomesei // Inform. listok KazNIINTI. Alma-Ata, 1996. № 520. 5 s.
- [3] Podgornaia T.M. Rezervy povysheniia miasnoi i sherstnoi produktivnosti ovets kavkazskoi porody // Povyslenie sherstnoi i miasnoi produktivnosti tonkorunnykh i polutonorunnykh ovets. M., 1996. S. 79-82.
- [4] Esqara M.A., Abdramanov K., Akkulov G. Perspektivnost' geneticheskogo sovershenstvovaniia produktivnykh kachestv ovets paroda iuzhno-kazakhskii merinos na iuge Kazakhstana // Mater. mezhd. nauch-prak. konf., posv. 100-letiiu K. Mynbaevu. Almaty: Bastau, 2006. S. 114-121.
- [5] Abishov B., Kenzhebaev T.E., Zhomartov A.M., Qonaeva S. Kazaktyñ arqarmerinosy qoilarynyñ zhyn önimdiligi // Zharshy. Almaty: Bastau, 2003. № 11. 13-16 b.

**ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ И КАЧЕСТВО ШЕРСТИ ПОТОМКОВ ОВЕЦ
ОТЕЧЕСТВЕННЫХ И ЗАРУБЕЖНЫХ ГЕНОТИПОВ**

Д. А. Дауылбай, Р. А. Абилдаева, Р. Ж. Елеманова, С. Ж. Лесбекова

Южно-Казахстанский государственный университет им. М. Ауезова, Шымкент, Казахстан

Ключевые слова: генотип, меринос, Австралия, Ставрополь, Грозный, волокно, гетероген, изящный.

Аннотация. В статье приведены результаты многолетнего труда по созданию новой породы овец и улучшения ранее созданных пород овец путем скрещивания местной популяции тонкорунных овец с австралийскими мериносами с целью повышения производства тонкорунной шерсти.

Одним из главных продуктов являются настриг, и физико-химических свойств – выход мытой шерсти, что в полной мере характеризует шерстную продуктивность овец. Длина является показателем, противоположной к тонине, то есть чем тоньше волокна, тем шерсть более короткая, и наоборот, чем толще волокна, тем длина шерсти увеличивается.

У некоторых пород овец (австралийский меринос, грозненский, ставропольский) шерсть бывает очень тонкая и длинная. Из грубошерстных пород отличаются романовские овцы. Установлено, что длина тонкого волокна больше на 1,5–2 см, чем толстого волокна шерсти.

Поступила 02.02.2016 г.

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the described work has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the Cross Check originality detection service <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

<http://www.biological-medical.kz/index.php/ru/>

Редактор *М. С. Ахметова*
Верстка на компьютере *Д. Н. Калкабековой*

Подписано в печать 15.04.2016.
Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.
13,5 п.л. Тираж 300. Заказ 2.